

УДК 811.111

DOI <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2020.14-1.34>

## ВАРІАТИВНІСТЬ ПРОСОДИЧНИХ ОЗНАК У МОВЛЕННІ КАНАДЦІВ

## THE VARIATION OF PROSODIC MEANS IN THE SPEECH OF CANADIANS

**Русавська О.О.,**

*orcid.org/0000-0003-1513-1540*

*кандидат філологічних наук,*

*доцент кафедри англійської мови № 2*

*Національного університету «Одеська морська академія»*

**Бондаренко О.К.,**

*orcid.org/0000-0001-9332-612X*

*кандидат філологічних наук,*

*старший викладач кафедри іноземних мов гуманітарних факультетів*

*Одеського національного університету імені І.І. Мечникова*

Вивчення територіальної варіативності англійської мови в Канаді має величезне значення, по-перше, через глобальне поширення англійської мови в сучасному світі, а по-друге, вивчення канадського варіанта англійської мови не мало належного висвітлення в дослідницькій практиці. Ще й досі не визначений статус канадської англійської, а просодичні особливості її фонологічної системи не були предметом аналізу в сучасних лінгвістичних студіях. У Канаді в результаті тривалої історичної взаємодії британського й американського стандартів склалася своя особлива норма, яка більше не є ані британською, ані американською. Наявність своєрідного, специфічного просодичного оформлення мовлення канадців свідчить про дивергентні характеристики канадського національного стандарту в парадигмі національних варіантів полінаціональної англійської мови.

Канадська англійська має великі власні ресурси розвитку як на рівні лексики, так і на рівні фонетики. Вона багата і своєрідна як на національному рівні, так і на рівні регіональних особливостей. Національний англоканадський стандарт складається в результаті взаємодії власне літературного стандарту, відбитого в письмовому й офіційно-діловому мовленні англоканадців, яке в основній своїй частині, як стверджують багато дослідників, має гібридний характер різних субстандартних рівнів, тобто узусів і діалектних різновидів.

У дослідженні представлено результати комплексного аналізу особливостей територіального варіювання просодії в канадському варіанті англійської мови. Варіативність просодичних ознак канадської вимовної норми зумовлено різноманітними контактами й неоднорідним характером інтеграційних процесів у територіальних локусах, що пояснюється історичними зв'язками з Англією, Ірландією, Шотландією, Північною Америкою, а також синтезом соціальних і культурних факторів.

Ситуація двомовності в країні, інтерференція французької вимови, вплив британського й американського варіантів англійської мови на вимовні особливості канадців призвели до появи своєрідного канадського варіанта англійської мови, який має свої особливості на просодичному рівні фонологічної системи.

Дивергентними ознаками канадського варіанта англійської мови є перерозподіл функцій американських і британських просодичних параметрів з урахуванням потреб нової мовної системи, що виявляється на просодичному рівні у високій частотності спадної ступінчастої та рівної видів шкал, висхідного та спадно-висхідного термінального тону, у варіативному характері діапазону частоти основного тону.

**Ключові слова:** територіальна варіативність, просодія, канадський варіант англійської мови, шкала, термінальний тон.

The study of territorial variation of the English language in Canada has a great meaning, first of all because of global extention of English in the modern world, and secondly, the study of Canadian English hasn't got a decent examination in research practice. The status of Canadian English hasn't been defined, and the prosodic peculiarities of its phonological system hasn't yet been the object of analysis in update linguistic studios.

In Canada as a result of long term history of British and American English influence a unique pronunciation norm has originated, which is neither British nor American any more. This specific prosodic character of Canadian speech attests to the divergent peculiarities of national standard in the paradigm of national variants of polynational English language. Canadian English is rich and unique both on national level and on the level of regional peculiarities. National Anglo-Canadian standard is developed as a result of interaction of literary standard, reflected in written and official speech of anglo-canadians. As most linguists state Canadian English in its basic part has a hybrid character of various substandard levels.

The results of the complex analysis of territorial variation of prosody in Canadian English are presented in the this paper. The diversity of prosodic means in Canadian pronunciation norm is conditioned by various contacts and inhomogeneous character of integrational process in territorial areas which can be explained by historical links with England, Scotland, North America, Ireland and by social and cultural synthesis.

On the prosodic level high frequency of Low Falling and Level Heads, Rising, Falling and Falling-Rising terminal tones can be defined as divergent features of Canadian English, which is the result of redistribution of American and British prosodic parameters. Bilingual situation, interference of French language on the Canadian pronunciation led to the appearance of unique Canadian variant of English, which has it's own peculiarities on the prosodic level of phonological system.

**Key words:** territorial variation, prosody, Canadian English language, Head, terminal tone.

**Постановка проблеми.** Англійська мова представлена різними варіантами, вивченням яких займається аспект лінгвістики, що називається варіантологією [2, с. 4]. Залежно від концентрації «національно-маркованих елементів» відрізняють п'ять основних національних варіантів англійської мови: британську, американську, канадську, австралійську та новозеландську англійську [2, с. 4]. Зазначимо, що під національним варіантом мови, як правило, розуміється «сукупність певного варіанта літературної мови й поширених у межах його ареалу територіальних діалектів» [6, с. 19].

Інтерес до вивчення національних варіантів англійської мови зумовлений низкою причин, серед яких можна назвати, з одного боку, культурну «експансію» англійської мови в усесвітньому масштабі, що сприяє появі її нових варіантів, з іншого – руйнування колишніх стереотипів. У статті увага саме до канадського різновиду англійської мови викликана як суто теоретичними факторами (недостатня вивченість, двоїстий характер), так і практичними настановами (вивчення нового національного варіанта).

**Аналіз останніх досліджень і публікацій.** Як зарубіжні, так і вітчизняні лінгвісти довго не визнавали за англійською мовою Канади статусу національного варіанта. Соціолінгвальний статус англійської мови Канади визначався по-різному Так, Д. Брозович, а спочатку й А.Д. Швейцер не визнавали її особливим варіантом, уналежнюючи до специфічних мовних «зон» – ареалів без «чіткої

диференціації, де схрещуються різні особливості варіантів» (Д.О. Брозович), оскільки в ній («зоні») «англійська мова виявляє надзвичайно мало власних розпізнавальних рис і водночас зазнає тиску з боку як британського, так й американського варіантів із явною перевагою рис останнього» (А.Д. Швейцер). Але вже в 1976 р. А.Д. Швейцер писав про «канадський варіант англійської мови, що наближається за своїми відмінними ознаками до американського варіанта» [5]. У концепції В.І. Скібіної СпЕ постає як «дискретна мікро-система або окремих варіант літературної мови, що займає проміжне становище між AtE та BE й більше тяжіє до американського варіанта» [4].

Визнання існування канадського загальнонаціонального мовного стандарту означає, що в Канаді в результаті тривалої історичної взаємодії британського й американського стандартів склалася, на думку У.С. Ейвіса, своя особлива норма, яка більше не є ані британською, ані американською [8]. У.С. Ейвіс стверджує, що «визнання за сленгом і місцевим діалектом значимої ролі у формуванні мовного стандарту в Канаді означало б викривлення правди з націоналістичною метою». Наявність своєрідного, специфічного просодичного оформлення мовлення канадців свідчить про дивергентні характеристики канадського національного стандарту в парадигмі національних варіантів полінаціональної англійської мови.

Канадська англійська має великі власні ресурси розвитку як на рівні лексики, так і на рівні фонетики. Як відзначають Л.М. Попова й І.С. Ейвіс, вона

багата і своєрідна як на національному рівні, так і на рівні регіональних особливостей. Очевидно, що національний англоканадський стандарт складається в результаті взаємодії власне літературного стандарту, відбитого в письмовому й офіційно-діловому мовленні англоканадців, яке в основній своїй частині, як стверджує багато дослідників, має гібридний характер різних субстандартних рівнів, тобто узусів і діалектних різновидів.

П. Традгілл і Дж. Чеймберс висувають тезу про гомогенність канадського літературного стандарту, що зумовлено вирівнюванням діалектних і регіональних особливостей, тому що місцевий діалект метропольної провінції Онтаріо поширився через засоби масової інформації й освіти на всі провінції Канади, проникнувши навіть у віддалені анклавні, що раніше «характеризувалися сильними самобутніми діалектними характеристиками мовлення» [9; 14].

Водночас серед канадських лінгвістів усе вагомішою стає точка зору на канадську англійську (СпЕ) як на особливий національний варіант англійської мови [11]. Першим про самобутній характер канадської англійської заговорив Ф. Прістлі [12], який писав про те, що «перша половина ХХ століття викликала появу особливого канадського національного характеру й особливої канадської мови», незважаючи на однаково сильний вплив з боку як американської, так і британської англійської.

Інший канадський учений М. Скарджил [13, с. 14], який також відстоював тезу про самостійність англійської мови Канади, заявляє, що «канадська англійська – це не суміш британської з американською. Вона існує сама по собі й зобов'язана своїм існуванням канадцам, які зробили її такою, як вона є» [13]. Саме в сукупності різноваріантних особливостей, що проявляються в англійській мові Канади, і полягає її унікальність [10].

**Постановка завдання.** Метою дослідження є вивчення специфічних просодичних ознак мовлення канадців, представників трьох регіонів Канади.

**Виклад основного матеріалу.** Відповідно до мети, визначено корпус експериментального матеріалу, який становлять 10 уривків з мовлення п'яти представників трьох регіонів Канади. Усі експериментальні тексти, а саме монологічні квазіспонтанні тексти, відрізнялися непередбачуваністю, імпровізованим характером спілкування, неофіційністю й невимушеністю. Такі характеристики комунікативного акту є основними екстралінгвальними факторами, які характеризують розмовне мовлення, що дає змогу розглядати досліджувані монологічні тексти як живе, розмовне, невимушене мовлення. Також заради чистоти експерименту ми усунули вплив таких соціальних чинників, як гендер і професійна належність, що входять до поняття «соціальний статус», крім фактору територіальної належності мовця.

За результатами комплексного дослідження виявлено, що мовлення представників досліджуваних регіонів характеризується варіативним характером просодичних параметрів.

Домінуючим термінальним тоном у всіх досліджуваних регіонах є спадний тон, причому відсоток його вживання в мовленні інформантів регіонів Альберта, Нова Шотландія та Провінція Онтаріо практично збігається і становить від 39,5% до 42,5% від загальної кількості термінальних тонів у кожному з регіонів.

Діапазон спадного руху частоти основного тону (далі – ЧОТ) у провінції Альберта варіює від 158 Гц до 136 Гц, у Новій Шотландії максимальний рівень ЧОТ вищий, ніж у провінції Альберта (166 Гц), а мінімальний рівень практично збігається із цим показником у Новій Шотландії

Таблиця 1

## Діапазональні характеристики спадного термінального тону в трьох регіонах Канади

Регіон	Спадний рух тону		
	макс., Гц	мін., Гц	інт. у відн. од.
Нова Шотландія	158	136	1,09
Альберта	166	133	1,3
Провінція Онтаріо	205	178	1,2

Таблиця 2

## Діапазональні характеристики висхідного термінального тону в трьох регіонах Канади

Регіон	Висхідний рух тону		
	макс., Гц	мін., Гц	інт. у відн. од.
Нова Шотландія	115	151	1,45
Альберта	149	178	1,35
Провінція Онтаріо	156	194	1,25

Таблиця 3

## Діапазональні характеристики спадно-висхідного термінального тону в трьох регіонах Канади

Регіон	Висхідно-спадний рух тону			
	мін., Гц	макс., Гц	інт. підйом у відн. од.	інт. спадання у відн. од.
Нова Шотландія	144	159	1,3	1,4
Альберта	158	185	1,3	1,4
Провінція Онтаріо	169	219	1,5	1,4

Таблиця 4

## Частотність термінальних тонів у трьох регіонах Канади (у %)

Термінальний тон	Регіони		
	Альберта	Нова Шотландія	Провінція Онтаріо
Спадний	35,5	37,6	40,5
Рівний	21,2	21,2	20,9
Висхідний	24,3	24,7	29,6
Спадно-висхідний	19	16,5	9

(133 Гц); у Провінції Онтаріо як верхня межа ЧОТ (205 Гц), так і рівень, до якого опускається ЧОТ при спадному русі, вищий, ніж у решті досліджуваних регіонів (178 Гц). При цьому інтервал спадного руху в мовленні представників провінцій Нова Шотландія та Онтаріо становить 1,2 відн. од., а в мовленні інформантів з провінції Альберта інтервал вищий і становить 1,3 відн. од.

Термінальний висхідний тон (далі – ВТ) занижує друге рангове місце за частотністю вживання в Альберті, де він і вживається у 22,5% випадків, і в Провінції Онтаріо, де він відзначається у 29,1% випадків. Зазначимо, що в провінції Альберта частотність уживання термінального ВТ збігається з частотністю вживання термінального спадно-висхідного тону.

Діапазон ЧОТ висхідного завершення в Новій Шотландії варіює від 115 Гц до 151 Гц; в Альберті – від 149 Гц до 178 Гц; у Провінції Онтаріо – від 156 Гц до 194 Гц. Найширший інтервал висхідного руху ЧОТ відзначений у Новій Шотландії (1,45 відн. од.), а найвужчий – у Провінції Онтаріо (1,25 відн. од.) (див. таблицю 2).

Рівний термінальний тон є третім за частотністю вживання в Альберті (18,8%) і Провінції Онтаріо (18,2%), при цьому в провінції Нова Шотландія його частотність значно вища і становить 29,9%. Середнє значення ЧОТ рівного тону в Новій Шотландії – 144 Гц, в Альберті – 149 Гц, а в Провінції Онтаріо – 168 Гц.

Спадно-висхідний тон (далі – СВТ) посідає четверте місце за частотністю вживання в Провінції Онтаріо (12,5%), третє місце в Новій Шотландії (15,5%), тоді як в Альберті ділить друге місце з висхідним тоном (20,5%).

Середній рівень початку висхідного руху ЧОТ у мовленні представників Нової Шотландії

становить 144 Гц, у мовленні інформантів з Альберти – 158 Гц, у мовленні представників Провінції Онтаріо – 169 Гц. Максимальні показники частоти основного тону припадають на мовлення мешканців Провінції Онтаріо. Рівень завершення спадного руху ЧОТ найнижчий у мовленні представників провінції Нова Шотландія (134 Гц), в інших двох регіонах він становить 151 Гц в Альберті та 168 Гц у Провінції Онтаріо (таблиця 3).

Середній рівень початку висхідного руху ЧОТ у Новій Шотландії становить 142 Гц, в Альберті – 160 Гц, а в Провінції Онтаріо – 173 Гц. Максимум ЧОТ у Провінції Онтаріо вищий, ніж в Альберті (220 Гц). Рівень завершення спадного руху ЧОТ у Новій Шотландії найнижчий (133 Гц) порівняно з іншими двома регіонами (Альберта – 150 Гц, Провінція Онтаріо – 166 Гц). При цьому інтервали висхідного і спадного руху в мовленні представників з Нової Шотландії та Альберти збігаються (1,3 та 1,4 відн. од. відповідно), тоді як у мовленні представників Провінції Онтаріо інтервал більш вузький (1,5 та 1,4 відн. од.) (таблиця 3).

У таблиці 4 наведено розподіл частотності вживання того або іншого термінального тону в трьох досліджуваних регіонах.

**Висновки.** Отже, можемо констатувати, що загальноканадськими характеристиками, які відзначені в усіх регіонах, є домінуючий стан спадного термінального тону, а також дещо низька частотність спадно-висхідного тону. Рівний термінальний тон, який виявився другим за частотністю вживання на всій території Канади, є найбільш характерним, проте для мовлення представників Нової Шотландії частотність висхідного тону майже вдвічі вища, у мовленні представників Провінції Онтаріо, ніж у мовленні

інформантів з Нової Шотландії, тоді як провінція Альберта посідає проміжне місце. Спально-висхідний тон є досить частотним лише в провінції Альберта й у провінції Нова Шотландія, причому в Провінції Онтаріо відсоток його вживання нижчий, ніж на решті території Канади.

У діапазональних характеристиках мовлення мешканців Канади спостерігається стабільна

тенденція до підвищення рівня початку й завершення руху ЧОТ від провінції Нова Шотландія до Провінції Онтаріо. Проте під час дослідження частотних інтервалів загальної залежності між регіоном проживання й шириною інтервалу не виявлено, за винятком уживання висхідного тону, який демонструє тенденцію до звуження діапазону від Нової Шотландії до Провінції Онтаріо.

#### СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Брозович Д. Славянские стандартные языки и сравнительный метод. *Вопросы языкознания*. 1967. № 1. С. 30–38.
2. Ощепкова В.В. Язык и культура Великобритании, США, Канады, Австралии, Новой Зеландии. Москва-Санкт-Петербург : ГЛОССА/КАРО, 2006. 336 с.
3. Скибина В.И. Теория и практика лексикографического описания словарного состава австралийского варианта английского языка : автореф. дисс. ... канд. филол. наук : 10.02.04. Киев, 1984. 24 с.
4. Скибина В.И. Дисемінація національної мови та проблеми лексикографії : автореф. дис. ... докт. філол. наук : 10.02.04. Київ, 1998. 48 с.
5. Швейцер А.Д. К вопросу о происхождении различительных элементов американского варианта английского языка и его диалектов на фонологическом уровне. *Теория языка. Англистика. Кельтология*. Москва, 1976. С. 219–227.
6. Швейцер А.Д. Литературный язык в США и Англии. Москва : Высшая школа, 1971. 230 с.
7. Швейцер А.Д. Модели языковой вариативности. Языки мира: Проблема языковой вариативности. Москва : Наука, 1990. С. 63–74.
8. Avis W.S. Canadian English. *Gage Canadian Dictionary*. Toronto, 1983.
9. Chambers J. K. Three Kinds of Standard in Canadian English. *Search of Standard in Canadian English*. Kingston : Queens University Press, 1985. P. 2–13.
10. Crystal D. The Cambridge Encyclopedia of the English language. Cambridge : CUP, 1995. 489 p.
11. Pratt T.K. Canadian English. *Gage Canadian Concise Dictionary*. Toronto, 2002.
12. Priestley E.L. Canadian English. *Partridge E., Clark J.W. British and American English since 1900*. L., 1951.
13. Scargill M.N. A Short History of Canadian English. Victoria : Sono, 1977. 69 p.
14. Trudgill P. Dialects in Contact. Oxford : Basil Blackwell Ltd., 1986. 174 p.